

תוכן עניינים

1.	מבוא.....	3
2.	מיעוט הלאום הערבי: מעמדו ומצבו בשוק העבודה הישראלי	5
	מבוא	5
	מאפייני האוכלוסייה הערבית בשוק העבודה הישראלי	5
	סיבות לאי שוויון תעסוקתי של החברה הערבית	8
	סיכום	10
3.	זכות לשוויון כזכות חוקתית והזכות לשוויון במשפט הישראלי	11
	מבוא	11
	זכות לשוויון כזכות חוקתית	11
	השתרשרות ערך השוויון במשפט הישראלי בחום איסור האפליה בתעסוקה	13
	סיכום	15
4.	המצב המצוי מול מצב הראוי בכל הנוגע לתופעת הפליה אסורה במקום העבודה מחמת לאום, דת וארץ מוצא	15
	מבוא	15
	איסור האפליה בתעסוקה בראי הפסיקה התקדימית	15
	פסק דין בסע"ש 28707-10-13	18
	פסק דין בסע"ש 23-01-17	19
	המצב הראוי	21
	סיכום	23
5.	סיכום ומסקנות	24
	ביבליוגרפיה	26

1. מבוא

המהפכה החוקתית שהתרחשה בישראל בעקבות חקיקת חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו וחוק יסוד: חופש העיסוק הביאה לשינוי דרסטי במעמדה ובתחולתה של הזכות לשוויון והפכה אותה לזכות חוקתית שנגזרת מהזכות לכבוד המעוגנת בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

כפי שמציין השופט אהרון ברק בספרו **כבוד האדם – הזכות החוקתית ובנותיה**¹, החקיקה הישראלית מכירה בזכות לשוויון בהקשרים שונים. כך למשל, בחוק שיוויון זכויות האישה, התש"א-1951² נקבע כי "דין אחד יהיה לאשה ולאיש לכל פעולה משפטית; וכל הוראת חוק המפלה לרעה את האשה, באשר היא אישה, לכל פעולה משפטית – אין נוהגים לפיה"³. הוראה חשובה נוספת נמצאת בחוק שוויון הזדמנויות בעבודה, התשמ"ח-1988⁴, והיא קובעת כי "לא יפלה מעביד בין עובדיו או בין דורשי עבודה"⁵.

על המאפיינים ועל התכונות השליליות ביותר של תופעת ההפליה ופגיעה בשוויון עמד בית המשפט העליון בפסק דינו בבג"ץ 953/87 פורז' נ' ראש עיריית תל אביב יפו⁶:

"... השוויון הוא ערך יסודי לכל חברה דמוקרטית ... הפרט משתלב למירקם הכולל ונושא בחלקו בבניית החברה, בידועו שגם האחרים עושים כמוהו. הצורך להבטיח שוויון הוא טבעי לאדם. הוא מבוסס על שיקולים של צדק והגינות. המבקש הכרה בזכותו, צריך להכיר בזכותו של הזולת לבקש הכרה דומה. הצורך לקיים שוויון הוא חיוני לחברה ולהסכמה החברתית שעליה היא בנויה. השוויון שומר על השלטון מפני השרירות. **אכן, אין לך גורם הרסני יותר לחברה מאשר תחושת בניה ובנותיה, כי נוהגים בהם איפה ואיפה. תחושת חוסר השוויון היא מהקשה שבתחושות. היא פוגעת בכוחות המאחדים את החברה. היא פוגעת בזוהתו העצמית של האדם**".

כאשר מדברים על **עקרון השוויון בתחום העבודה** הכוונה לכך שלמאפיינים אישיים של בני האדם, כגון מין, דת, לאום, נטייה מינית, השקפה פוליטית ועוד – אין שום רלוונטיות לקיום זכויותיהם בתחום התעסוקה: הזכות לעבודה, חופש בחירת העיסוק, הזכות לשכר ולתנאי עבודה צודקים והוגנים, זכות ההתארגנות בארגוני עובדים. לזכויות האלו יש עליונות חוקתית וחברתית ואין שום מקום להפליה מסיבה כלשהי לגביהן, ולכן ראוי ומוצדק להגן עליהן בעזרת חוק אשר במפורש אוסר כל הפליה כאמור וכן באמצעות פסיקת בתי המשפט שמטרתה לעקור את תופעת האפליה בכלל ואת האפליה בתעסוקה בפרט.

לעומת זאת, כאשר מדברים על **אפליה בתעסוקה** הכוונה להתייחסות שונה של המעסיק לעובדים שלו בגלל שהם שייכים לקבוצות שונות (מבחינת גיל, מין, לאום דת וכו'), וזאת כאשר הנתונים שלהם בכל הנוגע היכולת לבצע את העבודה הינם זהים. התייחסות שונה כאמור של המעסיק עלולה לבוא לידי ביטוי

¹ אהרון ברק, **כבוד האדם – הזכות החוקתית ובנותיה**, נבו הוצאה לאור בע"מ, תשע"ד-2014.

² ס"ח תשי"א מס' 82, 26.7.1951.

³ סעיף 1א(1) לחוק.

⁴ ס"ח תשמ"ח מס' 1240, 3.3.1988.

⁵ סעיף 2(א) לחוק.

⁶ בג"ץ 953/87 פורז' נ' ראש עיריית תל אביב יפו, פ"ד מב(2) 309, 322.

2. מיעוט הלאום הערבי: מעמדו ומצבו בשוק העבודה הישראלי

מבוא

בפרק זה אבחן את מעמדו של מיעוט הלאום הערבי בישראל, את השתלבותו בשוק העבודה הישראלי, את סוגיית אי שוויון בין מגזרים אתניים בשוק העבודה, את מקורותיה של סוגיה זו ואיך היא באה לידי ביטוי בפועל.

מאפייני האוכלוסייה הערבית בשוק העבודה הישראלי

כפי שעולה מהנתונים שהובאו במאמר של ערן ישיב וניצה (קלינר) קסיר "כלכלת החברה הערבית"⁷, בסוף שנת 2017 מנתה האוכלוסייה הערבית בישראל כ- 1.837 מיליון נפש – 20.9% אחוזים מכלל אוכלוסייה של מדינת ישראל (8.793 מיליון)⁸.

מרבית האוכלוסייה של ערביי ישראל (כ- 73%) מתגוררת ביישובים נפרדים, וכמעט אין המתגוררים ביישובים יהודיים. בחינת מצבם של ערביי ישראל לפי מקום המגורים מצביעה על הבדלים בהתאם לסוג מקום המגורים: ברוב הפרמטרים הכלכליים מצבם של ערבים המתגוררים בשכונות יהודיות טוב מאלה המתגוררים בשכונות ערביות ביישובים מעורבים, ושל אלו טוב ממצבם של המתגוררים ביישובים הערביים⁹.

במסגרת המאמר מצביעים המחברים על פערים רבים בין החברה הערבית לאוכלוסייה היהודית בתחומים שונים. למשל: מצוקה וצפיפות הדיור ביישובים ערביים גבוהה מאשר באוכלוסייה היהודית¹⁰; פערים באיכות החינוך וההשכלה וכתוצאה – פערים ניכרים בין תלמידים ערבים ליהודים, המתבטאים בשיעורי למידה נמוכים ובהישגים ירודים¹¹.

לטענת המחברים, בפני החברה הערבית עומדים חסמים רבים לפיתוח ההון האנושי, וזאת כתוצאה, בין היתר, של תקצוב נמוך יותר של מערכת החינוך ורמת מערכת החינוך בחברה הערבית נמוכה יותר. לפי הנתונים, שיעורי הנשירה של תלמידים ערבים מבתי הספר גבוהים יותר, רמת ציונים של התלמידים שממשיכים ללמוד נמוכה יותר, שיעור הזכאים לתעודת בגרות נמוך יותר, וגם ההישגים במבחן הפסיכומטרי נמוכים יותר. השתתפות החברה הערבית בהשכלה הגבוהה פחותה, שיעורי הנשירה של הסטודנטים הערבים גבוהים יותר, משך הלימודים לקבלת התואר ארוך יותר, ויש ריכוז גבוה של ערבים בלימוד מקצועות בעלי פוטנציאל הכנסה נמוך¹².

⁷ ערן ישיב וניצה (קלינר) קסיר, **כלכלת החברה הערבית**, ספר "אורות וצללים בכלכלת השוק – המשק הישראלי 2015–1995", מכון פאלק, האוניברסיטה העברית, בעריכת אבי בן בסט, ראובן גרונאו ואסף זוסמן, 2018.

⁸ שם, בעמ' 3.

⁹ שם, העמ' 4.

¹⁰ שם, העמ' 5.

¹¹ שם, העמ' 7.

¹² שם, העמ' 14.